

ERNSTIGE ELEKTROLYTEN- STOORNISSEN

R Vanholder, Universiteit Gent

HYPONATRIËMIE

- **1) Hyponatriëmie met volumedepletie**
- **2) Hyponatriëmie met normaal extracellulair volume**
- **3) Hyponatriëmie met excessief extracellulair volume**

HYPONATRIËMIE MET VOLUMEDEPLETIE

- **Kliniek:**
  - Platte halsvenen
  - Gedaalde huidturgor
  - Droge mucosae
  - Orthostatisme
  - Tachycardie
- **Meer zoutverlies dan water**
- **Of ondervulling gecompenseerd met hypotone oplossingen**

DIAGNOSTISCHE BENADERING

• UNa > 20 meq/L (Renaal verlies) – Diuretica (thiaziden!) – Nephritis met Na-verlies – Adisson – Osmotische diurese (glucose, mannitol, urea, ketonen) – Bicarbonaturie (tubulaire acidose, alkalose)/Ketonurie	• UNa < 20 meq/L (Extrarenaal verlies) – Gastro-intestinaal • Braken • Diarree – Derde ruimte • Brandwonden • Pancreatitis • Peritonitis • Rhabdomyolyse • Ileus

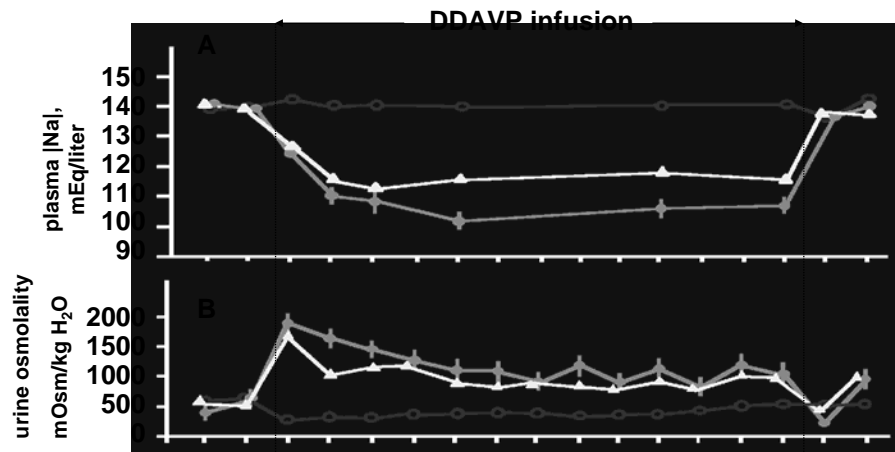
HYPONATRIËMIE IN DE KLINISCH EUVOLEMISCHE PATIËNT

- **Glucocorticoïd deficiëntie**
- **Hypothyreose**
- **Ernstige K-depletie**
- **Psychische en emotionele stress (o.m. heekunde)**
- **Antidiuretische geneesmiddelen**
- **SIADH/Reset osmostaat**

GENEESMIDDELEN GEASSOCIEERD MET WATER- RETENTIE

• Carbamazepine	• Cytostatica
• Antipsychotica	– Cyclophosphamide
– Phenothiazines	– Vincristine
– Haloperidol	– Vinblastine
– Tricyclische antidepressieve (derde generatie zelden)	• Clofibraat
• NSAID	• Narcotica
	– Morfine
	• ACEi

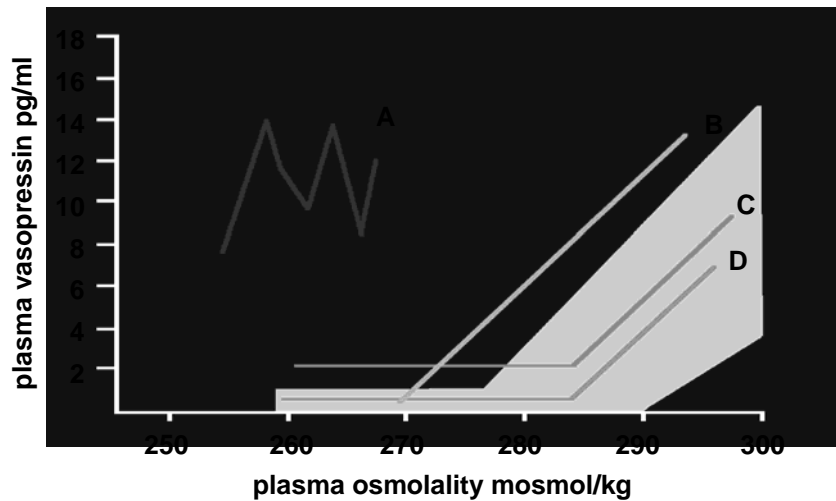
EFFECT ADH ON PLASMA Na AND UOsm

SIADH

- Carcinomen
- Longaandoeningen
  - Infecties
  - PEEP
  - Asthma
  - Pneumothorax
  - Cystische fibrose
- Aandoeningen van het centrale zenuwstelsel
  - Inflammatie
  - Guillain-Barré
  - CVA
  - MS
  - Delier
- Laag ureum & urinezuur

ADH IN FUNCTION OF POsm

Zerbe, Ann Rev Med, 1980

HYPONATRIËMIE IN BIERDRINKERS

- Normale excretie osmoles: 750 mOsm/d
- Minimale Uosm = 50 mOsm/kg
- Maximaal urinair volume: $750/50 = 15L$

- Indien weinig zout- en voedselinname:
- Excretie osmoles 250 mOsm/d
- Maximaal urinair volume: $250/50 = 5L$

HYPONATRIËMIE EN EXCESSIEF EC-VOLUME

- **Kliniek: oedeem**

DIAGNOSTISCHE BENADERING BIJ OEDEEM EN HYPONATRIËMIE

- **UNa < 20 meq/L**
  - Nefrotisch syndroom
  - Cirrhose
  - Hartinsufficiëntie
- **UNa > 20 meq/L**
  - Acute nierinsufficiëntie
  - Chronische nierinsufficiëntie

PSEUDOHYPONATRIËMIE

- Ernstige hyperlipidemie
- Ernstige hyperproteïnemie
- Urologische en gynecologische ingrepen (spoelwater met niet-elektrolyt osmoles)
- Hyperglycemie ($\uparrow$ POsm)
- Mannitol ($\uparrow$ POsm)

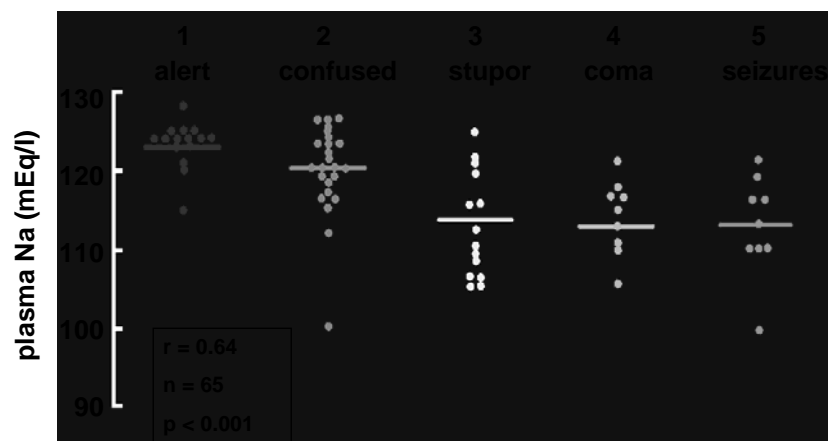
HYPONATRIËMIE - THERAPIE

- Acuut $\leftrightarrow$ Chronisch
- Snelle correctie (hypertoon NaCl): enkel indien acuut en symptomatisch
- 1 mmol/L.hr t.e.m. 120-125 mmol/L
- < 25 mmol/L/d
- Chronisch en symptomatisch: trager (< 0.6 mmol/L.hr)
- Asymptomatisch: vochtbeperking (tenzij ondervuld)

BIJ ZOUTTEKORT (ONDERVULD)

- Totaal lichaamswater = $0.6 \times$ lichaamsgewicht
- Tekort zout = $(\text{gewenst PNa} - \text{gemeten PNa}) \times \text{TLW}$
- Meestal tracht men te laag uit te komen
(gewenst PNa: 130 mmol/L - zo traag mogelijke correctie (bv TLW= 0.5 BW))
- Hartinsufficiëntie: furosemide associëren

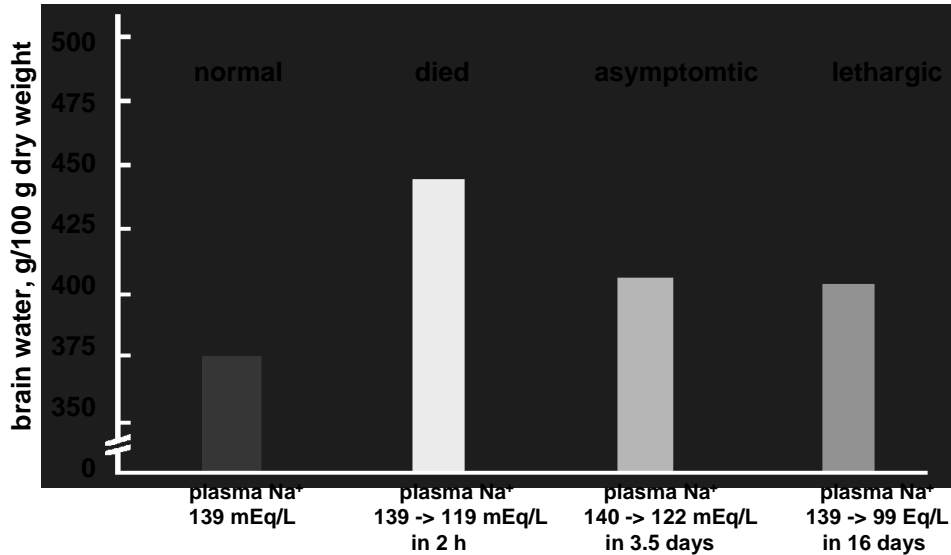
NEUROLOGISCHE TEKENEN BIJ HYPONATRIËMIE

Arieff, Medicine, 1976

ROL HERSENOEDEEM

Arief, Medicine, 1976

SEQUENS BIJ TRAAG ONTSTANE HYPONATRIËMIE

- POsm daalt
- De hersencellen passen zich aan door osmoles uit te stoten
- Osmolaliteit plasma en intra-cellulair in evenwicht
- Bij snelle correctie hyponatriëmie: POsm stijgt doch intra-cellulaire osmolaliteit kan zich niet adapteren
- Hersencellen schrompelen ---> demyelinisatie syndroom(↑ POsm)

HYPERNATRIËMIE

- **Enkel:**
  - **Onvoldoende vochtinname door**
    - **Afwezigheid dorstgevoel en/of**
    - **Onmogelijkheid om aan water te geraken en/of**
  - **Verhoogd waterverlies (veelal urinair)**

HYPERNATRIËMIE (OORZAKEN)

- **Onmerkbaar waterverlies**
  - **Zweten (koorts, verhitting, inspanning)**
  - **Brandwonden**
  - **Respiratoire infecties**
- **Renaal waterverlies**
  - **Diabetes insipidus (centraal, renaal)**
  - **Osmotische diurese (glucose, urea, mannitol)**
- **Gastro-intestinaal waterverlies**
  - **Osmotische diarree (lactulose, malabsorptie, infectie)**
- **Hypothalaam/endocrien**
  - **Primaire hypodypsie, hypercorticisme, gestoorde osmoreceptor**
- **Waterverlies in de cellen (rhabdomyolyse)**

HYPERNATRIËMIE (OORZAKEN)

- **Zelden door overaanbod van Na**
  - IV hypertoon NaCl of NaBicarbonaat
  - PO inname

HYPERNATRIËMIE

- **Differentieel diagnose:**
  - **Volume depletie door onvoldoende vocht:**
    - Gedaalde diurese
  - **Deficiënte antidiurese:**
    - Polyurie

HYPERNATRIËMIE

- Diabetes insipidus ---> normaal gecompenseerd door drinken, behalve indien:
  - dorst-reflex ontbreekt (hypodypsie bv tumoren)
  - niet kan gedronken worden
- Hypernatriëmie ontstaat eveneens indien obligate threshold osmotische diurese overschreden wordt
  - bv indien U_{osm} slechts partieel kan oplopen (bv 400 mOsm/kg):
obligate excretie osmoles (800 mOsm/d)
  - dus obligate diurese: $V = E_{osm}/U_{osm} \text{ max} = 2L$
  - Idem dito indien hoog aanbod osmoles (bv hyperalimentatie)

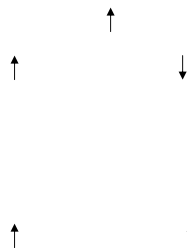
POLYURIE

	Accuraat	Inaccuraat
Waterdiurese ($U_{osm} < 250$)	- Primaire polydypsie - Hypotone infusen	- Centrale DI - Nefrogene DI
Osmotische diurese ($U_{osm} > 300$)	- Zoutbelasting - Post-obstructie	- Hyperglycemie - Hyperalimentatie - Nephropathie met zoutverlies

POLYURIE

- **Destructie neurohypophyse**
  - Lage Na-urese, lage urinaire osmolaliteit
  - Laag ADH
  - Hoge plasma osmolaliteit
- **Polydypsie**
  - Na-urese en urinaire osmolaliteit wisselend
  - Laag ADH
  - Lage tot normale plasma osmolaliteit
- **Nefrogene diabetes insipidus**
  - Lage Na-urese, lage urinaire osmolaliteit
  - Hoog ADH
  - Hoge plasma osmolaliteit

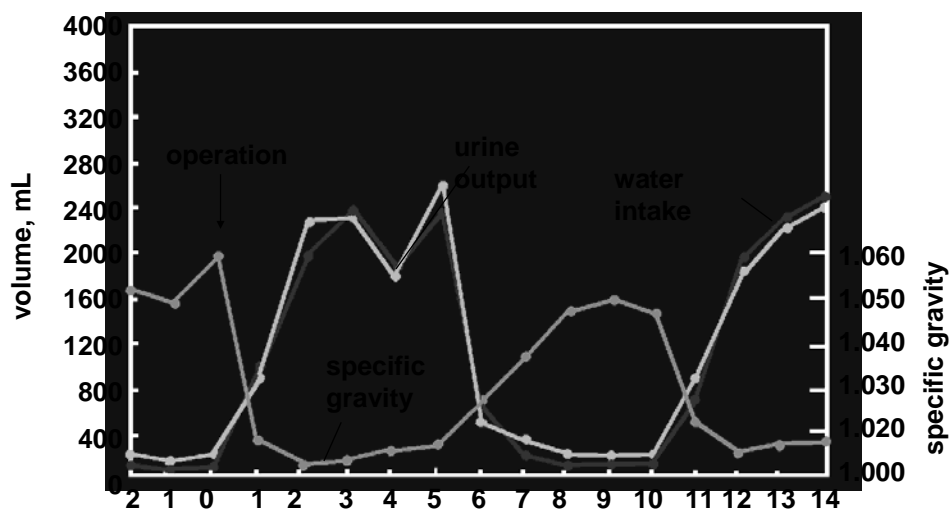
DOORSTROOMDIAGRAM AANPAK POLYDYPSIE

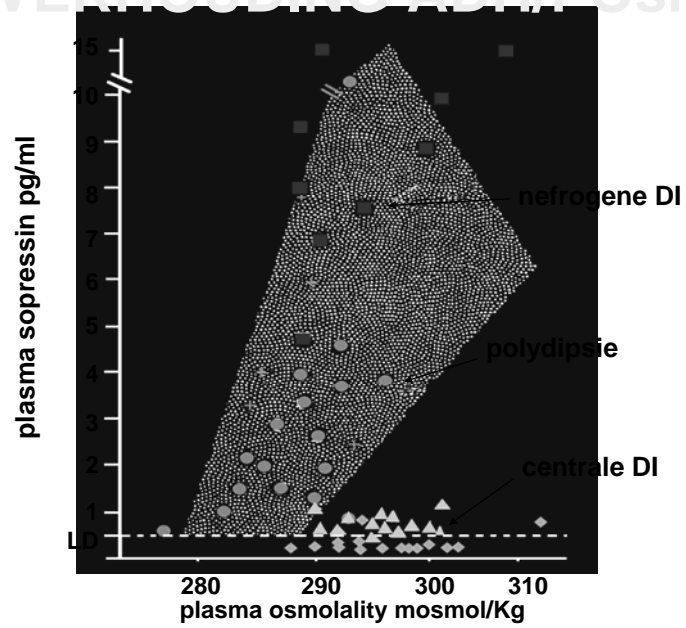
NEFROGENE DIABETES INSIPIDUS

- Lithium toxiciteit
- Hypercalciëmie
- Osmotische diurese

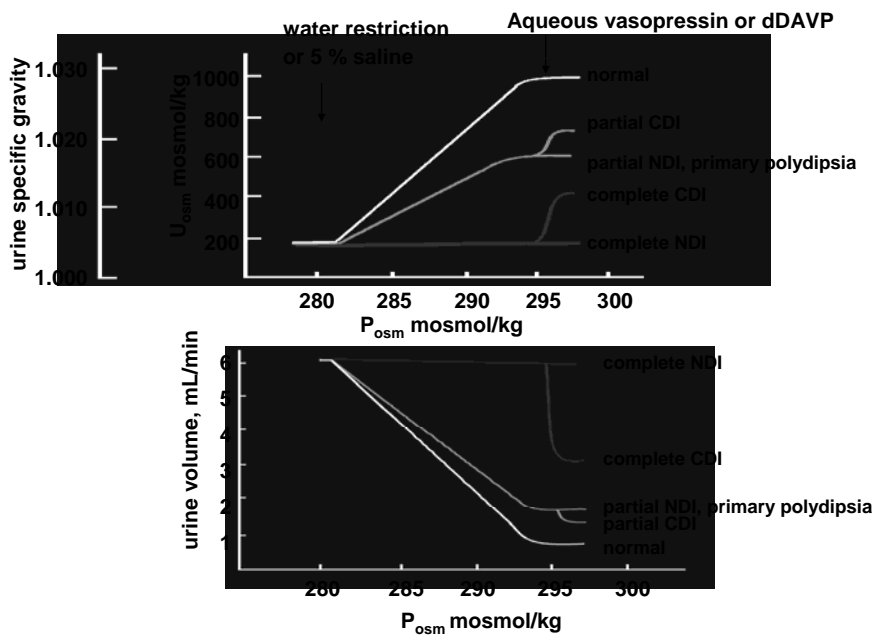
TRICYCLISCHE FASE EVOLUTIE DI

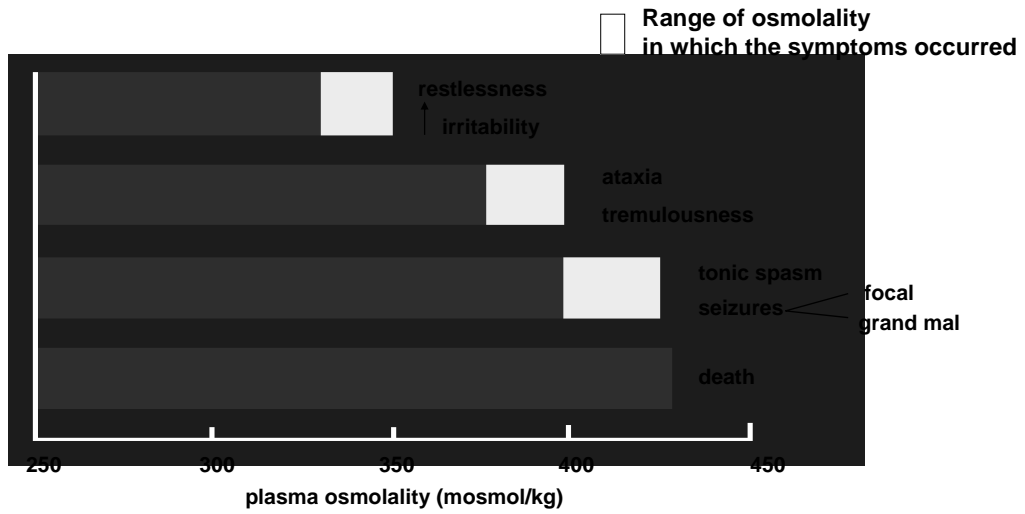
VERHOUDING ADH/POsm

EFFECT DORSTPROEF

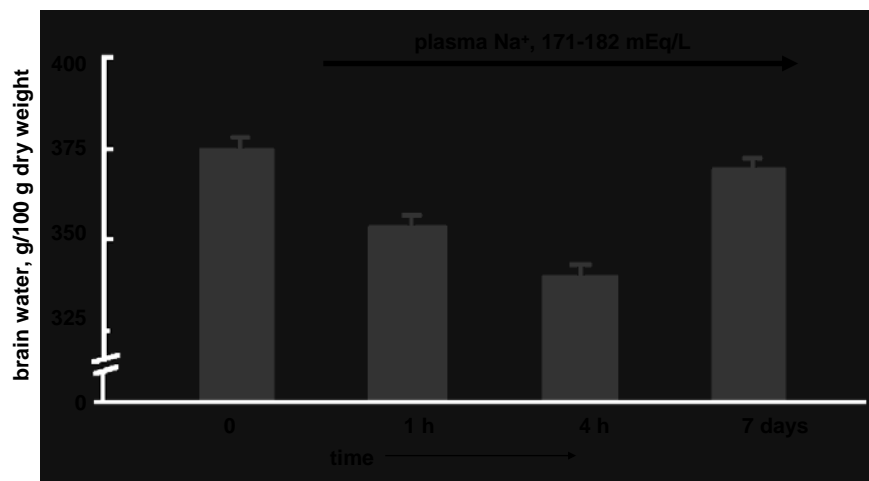

NEUROLOGISCHE SYMPTOMEN

Arieff, Clin Endocrinol metab, 1984

HERSENWATER

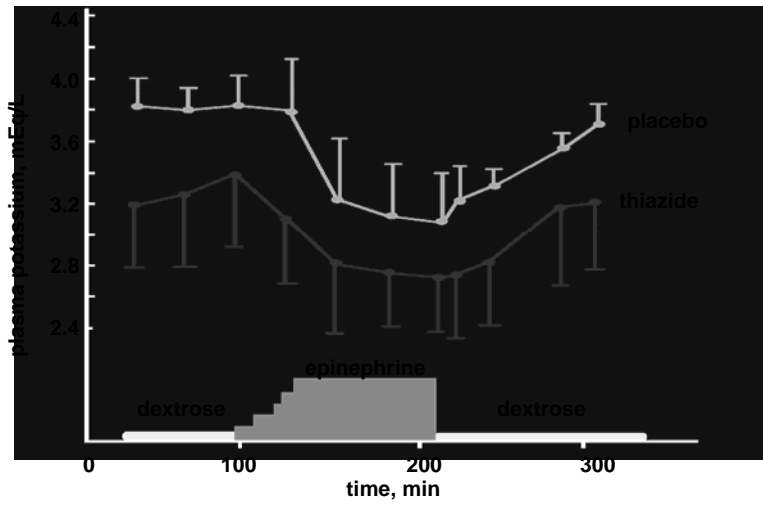
HYPERNATRIËMIE: THERAPIE

- Repletie over 48 hr minimum:
- Verwacht volume + perspiratio (30-50 mL/hr)
- verwacht volume = $[(\text{gemeten Na} - \text{gewenst Na}) / \text{gewenst Na}] \times \text{TLW}$ (liefst BW x 0.4)
- 1/4 fysiologisch indien ook Na-verlies vermoed (bv braken, diarree, diuretica)
- isotoon fysiologisch bij hypotensie

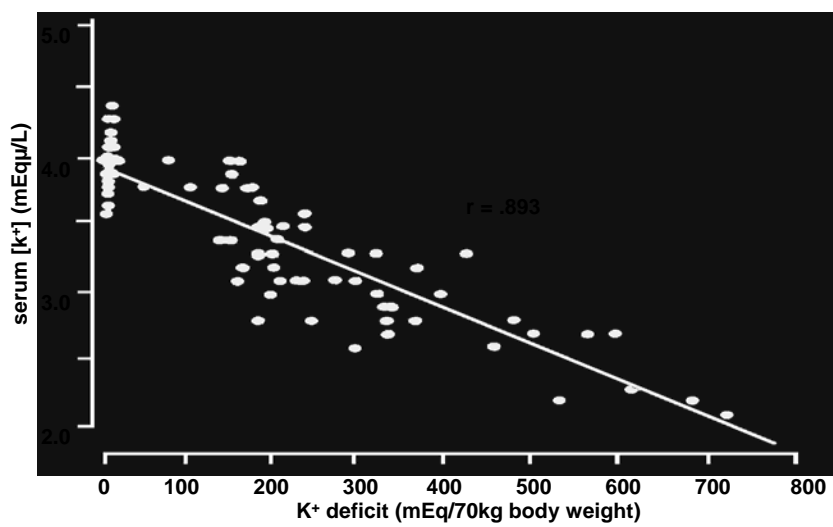
HYPOKALIËMIE

- Extrarenaal: UK < 20 mmol/d
    - Onvoldoende inname (zeer zelden, wel in combinatie)
    - Perspiratie
    - GI verlies
      - Diarree (↓)
      - Laxativa (↓)
      - Villeus adenoma
  - Renaal: UK > 20 mmol/d
    - Tubulaire acidose (↓)
    - Ketoacidose (↓)
    - Cl-depletie
      - Braken/maagspiratie
      - Diuretica
      - Bartter, Gitelman
    - Mineralocorticoïd exces
    - Magnesium depletie
    - antibiotica, ampho B
    - Leukemie, megaloblastaire anemie (behandeling)
    - Polyurie
- (↓): acidosis

CATECHOLAMINES EN K

SERUM K EN K-DEFICIET

HYPOKALIËMIE DOOR TRANSCELLULAIRE SHIFTS

- **Alkalose**
- **Insuline exces (endogeen/exogeen)**
- **Beta-adrenerge catecholamines**
  - **Stress**
  - **Beta-agonisten (bronchodilatoren, dopamine, prepar)**
- **Intoxicaties**
  - **Theophylline, barium, toluen**
- **Hypothermie**

SEKWELLEN K-DEPLETIE

- **Cardiaal**
  - **digitalis-intoxicatie**
  - **arrythmieën**
- **Neuromusculair**
  - **paralyse (dwars en glad)**
- **Renaal**
  - **dalen nierfiltratie en doorbloeding**
  - **interstitiële nefritis**
- **Waterhuishouding/elektrolyten**
  - **polyurie/polydypsie**
  - **alkalose**

HYPOKALIËMIE - THERAPIE

- 1 meq/L ↓ concentratie = 350 meq absoluut deficiet
- chronische hypokaliëmie van weinig betekenis
- substitutie liever traag en PO ---> 40-120 meq/d
- tenzij: levensbedreigende complicaties ---> < 40 meq/h (IV < 40 meq/L of centraal - in fysiologisch)
- bicarbonaat, citraat, acetaat bij acidose
- fosfaat bij P-deficiet
- chloride bij Cl-deficiet
- chloride = panacee

HYPOKALIËMIE - THERAPIE

- Cave verschuivingen transcellulair
- bv bij diabetische keto-acidose
  - acidose + insuline deficiëntie drijven plasma K op
  - ondanks braken en polyurie: hierdoor normaal K
  - dat plots ineens stuikt bij correctie
  - dus K-toediening reeds starten bij K 4.5 of lager
- Bij snelle repletie: monitoring

HYPOKALIËMIE - THERAPIE

- geen probleem tot $K=3$ meq/L
- tenzij
  - hartinsufficiëntie
  - digitalis
  - gevorderde cirrose
- eventueel K-sparende diuretica

HYPERKALIËMIE

- Verhoogde inname (PO - infuus)
- Transcellulaire shifts
  - Acidose
  - Insuline tekort
  - Catabolisme, celnecrose (tumor lyse, trauma)
  - Beta-blokkade
  - Inspanning
  - Digitalis intoxicatie
- Gedaalde urinaire excretie
  - Nierinsufficiëntie
  - Deshydratie
  - Medicatie (K-spaarders, ACEi, AIIIRA, NSAID, heparine, ciclo)
- Hypoaldosteronisme

PSEUDOHYPERKALIËMIE

- **Ischemische bloedafname**
- **Hemolyse**
- **Afwijkingen erythrocyten**
- **Thrombocytose**
- **Leukemie**

HYPERKALIËMIE: THERAPIE

- **Bij serum K > 6.5 meq/L, en/of**
- **EKG-afwijkingen, en/of**
- **Bij indices dat het K snel zal oplopen**

HYPERKALIËMIE: THERAPIE

- 10 mL Ca gluconaat 10% over 2-3 min onder monitoring, eventueel 2e x na 5' ---> minuten
- 50 mL glucose 50% ± 10E insuline ---> 15 min tot enkele uren
  - indien insuline, glucose infuus laten volgen
  - helpt insuline bij nierinsufficiëntie
- 45 meq NaHCO₃ over 5', evtl 2e x na 30' ---> 30 min tot enkele uren

HYPERKALIËMIE: THERAPIE

- 0.5 mg albuterol IV ---> 30'
- of 10-20 mg door inhalatie
  - verhindert latere K-eliminatie door dialyse
  - cave: hartinsufficiëntie, coronair lijden
- 15-30 g Na/Ca Kayexalaat + 5-10g sorbitol PO of dubbel in lavement (in 100 mL water)
  - minstens 30', liefst enkele uren in het colon houden
- dialyse